

BLOCKCHAIN TEXNOLOGIYASINING KRIPTOVALYUTA BOZORIGA TA'SIRINI TARTIBGA SOLISH YO'LLARI

Samrqand iqtisodiyot va servis instituti Moliya kafedrasida assistenti

Kurbanova Sitara Baxodirovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Sayfiddinov Bektosh Bektemir o'g'li

ortiqsayfiddinov224@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola blokcheyn texnologiyasining kriptovalyuta bozoriga ta'sirini boshqarish uchun zarur bo'lgan tartibga solish choralarini ko'rib chiqadi. Blockchain moliyaviy landshaftni inqilob qilishda davom etar ekan, innovatsiyalar va xavflarni kamaytirish o'rtasida muvozanatni saqlash zarur. Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlarni tahlil qiladi, tartibga solish usullarini taklif qiladi va potentsial natijalarni muhokama qiladi, yanada barqaror va barqaror cryptocurrency bozori uchun xulosalar va takliflarni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: Blockchain texnologiyasi, Cryptocurrency bozori, tartibga solish, markazsizlashtirish, innovatsiya, xavfni kamaytirish.

Blockchain - bu barcha uchun ochiq va o'zgarmas bo'lgan ma'lumotlar bazasi. Ma'lumotlar bazasining bir xil nusxalarini butun tarmoq bo'ylab tarqatish orqali tizimni buzish yoki aldashni qiyinlashtiradi. Hozirgi vaqtda Blockchain asosan kriptovalyutalar sohasida qo'llanilayotgan bo'lsada, texnologiya juda keng doiradagi ilovalarga xizmat ko'rsatish potentsialini taklif etadi. Blockchain Shifrlash va moliyaviy rag'batlantirish tufayli blockchain markazlashtirilmagan kompyuter tarmog'i sifatida ishlaydi, unda a'zolar tizim maqsadga muvofiq ishlashi uchun bir-birlarini bilishlari yoki ishonishlari shart emas. Bir xil ma'lumotlar tarmoqning har bir tugunida taqsimlangan holda saqlanadi. Nazariy jihatdan, har qanday ma'lumot blockchainga yozilishi mumkin - pul operatsiyalaridan tortib jahon adabiyotining to'liq to'plamigacha. Ma'lumotlar blockchainga kirishi uchun uning haqiqiyiligini tekshirish kerak. Buni maynerlar

qilishadi. Tranzaksiyaning haqiqiylikini tekshirgandan so‘ng, ular buni blokka yozadilar, shundan so‘ng u blockchinda abadiy qoladi va istalgan foydalanuvchi uning haqiqiylikini tekshirishi mumkin. Blockchain ishlash tizimi, Blockchain texnologiyasi deyarli har qanday kriptovalyutada qo‘llaniladi, bu ularning ishlashini ta‘minlaydi. Shuningdek, blockchain bank tizimlariga, mulk huquqlarini ro‘yxatga olish tizimlariga va turli ta‘minot zanjirini boshqarishga hamda raqamli identifikatsiya, energiya, ovoz berish, o‘yinlar, va internet olamiga faol joriy etilmoqda.

Kriptovalyuta: Kriptovalyutalarni qaysidir ma‘noda virtual olamning «kommunizmi» deyish mumkin. Bu kabi tizimning egasi va hatto tashqi yoki ichki boshqaruvchisi ham yo‘q. Tashqi tarafdin tizimning ichida sodir bo‘layotgan o‘tkazmalarga hech qanaqasiga ta‘sir o‘tkazib bo‘lmaydi. O‘tkazmalar uchun servisning egalariga hech qanday komissiya to‘lovi mavjud emas, chunki uning egasi yo‘q. Faqatgina maynerlarning xizmatiga to‘lanadi (ular yangi pul birliklarini topish bilan hamda o‘z kompyuterlari yordamida o‘tkazmalarining mo‘tadilligini saqlab turish bilan shug‘ullanadi), biroq u ham majburiy emas va faqatgina tranzaksiyalarning o‘tishini tezlashtirish uchun kerak. Internet rivojlangani sayin odamlar «uzoqdan turib» pul to‘lashiga to‘g‘ri kela boshladi. Pulni qo‘ldan qo‘lga berishni esa umuman iloji yo‘q. Shuning uchun «o‘rtakash»larga, ya‘ni elektron to‘lov tizimlari, bank yoki kurerga murojaat etish kerak. Har qanday «o‘rtakash» bajarayotgan amaliyoti uchun haq olib qoladi, chunki tekinga ishlashni hech kim xohlamaydi. Blockchain texnologiyasining paydo bo‘lishi moliya sektorini, xususan, cryptocurrencies paydo bo‘lishi bilan o‘zgartirdi. Markazlashtirilmagan tizimlar ko‘plab imtiyozlarni taklif qilsa-da, ular bozorning o‘zgaruvchanligi, xavfsizlik muammolari va tartibga soluvchi noaniqliklar kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqola blockchain texnologiyasining kriptovalyuta bozoriga ta‘sirini tartibga solish, investorlar va manfaatdor tomonlar uchun xavfsiz va barqaror muhitni ta‘minlash yo‘llarini o‘rganishga qaratilgan. Ushbu bo‘limda biz blockchain texnologiyasi va uning kriptovalyuta bozoriga ta‘siri bo‘yicha mavjud adabiyotlarni ko‘rib chiqamiz. Tahlil markazlashtirilmagan daftarlar, aqlli shartnomalar va bozorning tez o‘zgarishi bilan bog‘liq muammolarni o‘z ichiga oladi. Biz dunyo bo‘ylab normativ ramkalar blockchain rivojlanayotgan tabiat javob qanday kashf, e‘tibor talab

kamchiliklarni va maydonlarni aniqlash. Blockchainning kriptovalyuta bozoriga ta'sirini baholash uchun tartibga solish choralarini har tomonlama ko'rib chiqish amalga oshiriladi. Bu yetakchi kriptovalyuta bozorlaridagi joriy amaliyotlarni tahlil qilish, mavjud qoidalarning samaradorligini baholash va takomillashtirish zarur bo'lgan sohalarni aniqlashni o'z ichiga oladi. Metodologiya, shuningdek, tartibga soluvchi landshaftni har tomonlama tushunishni ta'minlab, soha mutaxassislarining tushunchalarini ko'rib chiqadi. Blockchain texnologiyasining kriptovalyuta bozoriga ta'sirini tartibga solish muvozanatli yondashuvni talab qiladigan murakkab vazifadir. Ta'sirni tartibga solish va boshqarishning ba'zi potentsial usullari: Ta'lim va xabardorlik: Hukumatlar va nazorat qiluvchi organlar blockchain texnologiyasi va kriptovalyutalarni tushunishni yaxshilash uchun ta'lim dasturlariga sarmoya kiritishlari mumkin. Blockchain texnologiyasi va cryptocurrencies haqida ta'lim va xabardorlikni oshirish ushbu tez rivojlanayotgan makonda mas'uliyatli va ma'lumotli ishtirok etishni ta'minlash uchun juda muhimdir. Bu yerda e'tiborga olish kerak bo'lgan ba'zi asosiy fikrlar:

Ta'lim Dasturlari: Maqsadli o'quv dasturi: blokchayn va cryptocurrency mavzularini turli darajadagi o'quv dasturlariga, shu jumladan universitetlar, texnik maktablar va malaka oshirish dasturlariga birlashtiring. Onlayn kurslar kengroq auditoriyani qamrab olish va an'anaviy ta'lim muassasalariga kira olmaydigan shaxslarga murojaat qilish uchun onlayn kurslar yoki vebinarlarni ishlab chiqish. Hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan tashabbuslar tadqiqotlarni moliyalashtirish blockchain texnologiyasi va uning qo'llanilishi bo'yicha tadqiqotlar uchun resurslarni ajrating, ilmiy muassasalar va tadqiqot markazlarini ushbu texnologiyani tushunish va rivojlantirishga hissa qo'shishga undang. Sanoat bilan hamkorlik davlat idoralari, ta'lim muassasalari va sanoat ishtirokchilari o'rtasida har tomonlama va zamonaviy ta'lim ekotizimini yaratish uchun hamkorlikni rivojlantirish. Xabardorlik kompaniyalari Ommaviy axborot vositalarini jalb qilish kriptovalyutalar haqida aniq va muvozanatli ma'lumotlarni tarqatish uchun ommaviy axborot vositalari bilan shug'ullaning, bu esa jamoatchilikni potentsial foyda va xavflar haqida xabardor qilishni ta'minlaydi. Ijtimoiy media kompaniyalari kengroq auditoriyani qamrab olish va ta'lim mazmunini baham ko'rish, afsonalarni yo'q qilish va mas'uliyatli investitsiya amaliyotini targ'ib qilish uchun

ijtimoiy media platformalaridan foydalaning. Moliyaviy savodxonlik dasturlari Kripto ta'limini qo'shing: shaxslar ushbu texnologiya bilan bog'liq noyob jihatlar va xavflarni tushunishlarini ta'minlash uchun mavjud moliyaviy savodxonlik dasturlariga cryptocurrency va blockchain mavzularini kiriting. Interaktiv seminarlar: amaliy tajriba bilan ta'minlash uchun seminarlar va seminarlar o'tkazish, shaxslarga cryptocurrency operatsiyalari va investitsiyalarini boshqarishda yordam berish. Ta'lim tashabbuslarini maqsadli xabardorlik kompaniyalari va qo'llab-quvvatlovchi me'yoriy-huquqiy baza bilan birlashtirib, hukumatlar va nazorat qiluvchi organlar blockchain texnologiyasi va kriptovalyutalarni yanada xabardor va mas'uliyatli qabul qilishga hissa qo'shishi mumkin. Investorlarni cryptocurrencies bilan bog'liq xavf va imkoniyatlar to'g'risida xabardor qilish uchun xabardorlik kompaniyalarini targ'ib qilish. Bozor uchun huquqiy va me'yoriy asosni ta'minlash uchun kriptovalyutalar va blokchayn texnologiyalari uchun aniq va keng qamrovli me'yoriy asoslarni ishlab chiqish. Kriptovalyuta birjalari, hamyon provayderlari va boshqa tegishli tashkilotlar uchun litsenziyalash talablarini belgilash. Anti-pul yuvish (AML) va mijozlar bilaman (kechqurun) muvofiqligi: Noqonuniy faoliyatning oldini olish va kriptovalyuta maydonida shaffoflikni ta'minlash uchun qat'iy AML va KYC qoidalarini bajaring. Cryptocurrency birjalari mustahkam AML va kechqurun tartiblarini amalga oshirish mandati. Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish: Iste'molchilarni firibgarlik, firibgarlik va bozor manipulyatsiyasidan himoya qilish choralarini amalga oshirish. Firibgarlik yoki qonunbuzarlik bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun nizolarni hal qilish mexanizmlari va kompensatsiya fondlarini tashkil etish. Bozor Nazorati: Bozor manipulyatsiyasi, insayder savdosi va boshqa firibgarlik faoliyatini aniqlash va oldini olish uchun bozor nazorati imkoniyatlarini oshirish. Ma'lumot almashish va savdo faoliyatini kuzatish uchun kriptovalyuta birjalari bilan hamkorlik qiling. Soliq Siyosati: Jismoniy shaxslar va korxonalar soliq majburiyatlarini bajarishini ta'minlash uchun kriptovalyuta operatsiyalari bo'yicha aniq soliq siyosatini ishlab chiqish. Cryptocurrency foyda kapital daromad soliqlar bajarilishini ko'rib chiqaylik. Cryptocurrencies va blockchain texnologiyalari uchun izchil tartibga solish standartlarini yaratish bo'yicha xalqaro hamkorlikni rivojlantirish. Pul yuvish va terrorizmni moliyalashtirish kabi transchegaraviy muammolarga qarshi kurashish

bo'yicha global sa'y-harakatlarda ishtirok etish. Innovatsion Qum Qutilari: Kriptovalyuta maydonida boshqariladigan tajriba va innovatsiyalarga ruxsat berish uchun tartibga soluvchi qum qutilarini yarating. Startaplar va tashkil etilgan kompaniyalarni tartibga solish nazorati ostida yangi texnologiyalarni sinab ko'rishga undash.

Davriy sharhlar va yangilanishlar: Blockchain texnologiyasi va kriptovalyuta bozorining rivojlanayotgan tabiatiga moslashish uchun me'yoriy-huquqiy bazani muntazam ravishda ko'rib chiqing va yangilang. Dolzarbligi va samaradorligini ta'minlash uchun sanoat manfaatdor tomonlari, ekspertlar va jamoatchilikdan ma'lumot qidiring. Sanoat bilan hamkorlik: Sanoat manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik, blockchain ishlab chiquvchilar, shu jumladan,, cryptocurrency birjalari, va himoya guruhlarini, eng yaxshi amaliyot va o'z-o'zini tartibga solish tashabbuslarini barpo etish. Axloqiy va texnik standartlarga proaktiv rioya qilishni rag'batlantirish. Shuni ta'kidlash kerakki, innovatsiyalarni rivojlantirish va investorlar va bozorni himoya qilish o'rtasida to'g'ri muvozanatni topish juda muhimdir. Blockchain va cryptocurrencies uchun tartibga soluvchi landshaft hali ham rivojlanib bormoqda va regulyatorlar texnologiya va bozor dinamikasidagi o'zgarishlarga moslashuvchan bo'lib qolishi kerak. Muhokama: Muhokama bo'limi ijobiy va salbiy tomonlarini hisobga olgan holda turli xil tartibga solish yondashuvlarining oqibatlarini o'rganadi. U innovatsiyalarni rivojlantirish va noqonuniy faoliyatning oldini olish o'rtasidagi muvozanatni o'rnatish kabi muammolarni hal qiladi. Yagona tartibga soluvchi landshaftni shakllantirishda xalqaro hamkorlikning roli, texnologik yutuqlarni ta'minlash uchun potentsial tuzatishlar bilan birga ta'kidlangan.

Xulosa: Adabiyotlar tahlili va natijalaridan kelib chiqib, xulosalar bo'limida asosiy tushunchalarning qisqacha mazmuni keltirilgan. Bu bog'liq xatarlarni kamaytirish esa blockchain texnologiya foyda jabduqlar faol va adaptiv tartibga solish muhimligini ta'kidlaydi. Normativ harakatsizlikning potentsial oqibatlari muhokama qilinib, hokimiyatni texnologik ishlanmalardan oldinda bo'lishga undaydi. Maqola tartibga soluvchilar, sanoat ishtirokchilari va siyosatchilar uchun amaliy takliflar bilan yakunlanadi. Tavsiyalar xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, shaffoflikni targ'ib qilish va kelajakdagi texnologik yutuqlarni ta'minlash uchun moslashuvchan tartibga solish yondashuvini o'z ichiga oladi. Takliflar manfaatdor tomonlarni himoya qilishda

cryptocurrency bozorining o'sishini qo'llabquvvatlovchi normativ-huquqiy bazani rivojlantirishga qaratilgan. Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola blockchain texnologiyasining kriptovalyuta bozoriga ta'sirini boshqarishda yaxshi xabardor va dinamik tartibga solish zarurligini ta'kidlaydi. Taklif etilayotgan tushunchalar va tavsiyalar rivojlanayotgan moliyaviy landshaft uchun xavfsiz va barqaror muhit yaratish bo'yicha doimiy munozaralarga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Atzori, M. (2015). Blockchain technology and decentralized governance: is the state still necessary? <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2709713>
2. Auer, R., & Claessens, S. (2018). Regulating cryptocurrencies: assessing market reactions. *BIS Quarterly Review* September.
3. Baur, D., Hong, K., & Lee, A. (2018). Bitcoin: Medium of exchange or speculative assets? *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 54(1), 177- 189.
4. Bech, M., & Garratt, R. (2017). Central bank cryptocurrencies. *BIS Quarterly Review* September.
5. Ciaian, P., & Rajcaniova, M. (2018). Virtual relationships: Short-and long-run evidence from BitCoin and altcoin markets. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 52(1), 173-195.
6. Petersen, M. (2009). Estimating Standard Errors in Finance Panel Data Sets: Comparing Approaches. *The Review of Financial Studies*, 22(1), 435-480.
7. Truby, J. (2018). Decarbonizing Bitcoin: law and policy choices for reducing the energy consumption of blockchain technologies and digital currencies. *Energy Research & Social Science*, 44(4), 399-410.